

UNESCO KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK EVRENSEL BİLDİRGESİ(*)

2 Kasım 2001

Genel Konferans,

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle sırasıyla medeni ve siyasi haklar ile ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili 1966 tarihli iki Uluslar arası Sözleşme gibi evrensel olarak tanınan diğer belgelerde beyan edilen insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak uygulanmasını taahhüt edip,

"Adalet, özgürlük ve barış adına insanlığın kültür ve eğitiminin yayılmasının insan onuru için vazgeçilmez olduğunu ve bunun bütün ulusların karşılıklı yardımlaşma ve endişe ruhu ile yerine getirmesi gereken kutsal bir görev oluşturduğunu" UNESCO'nun Anayasası'nın giriş bölümünde beyan edildiğini hatırlatarak,

UNESCO'ya diğer amaçlarının yanında "sözlü ve görüntülü düşüncelerin serbest dolaşımını geliştirmek için gerekli olabilecek bu tür uluslar arası anlaşmaları" tavsiye etmeye yönelik özel görev veren Anayasa'nın 1. Maddesini de hatırlatarak,

UNESCO tarafından kültürel çeşitliliğe ve kültürel hakların kullanılmasına ilişkin olarak kabul edilen uluslar arası belgelerin hükümlerine atıfta bulunarak,

Kültürün, toplum veya bir sosyal gruba özgü manevi, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerin tümü olarak kabul edilmesi gerektiğini; sanat ve edebiyatın yanı sıra yaşam biçimi ve değerler sistemi, gelenekler ve inançları da kuşattığını teyit ederek,

Kültürün kimlik, sosyal uyum ve bilgi tabanlı ekonominin gelişmesi konularında güncel tartışmaların merkezinde yer aldığını saptayarak,

Karşılıklı güven ve anlayış çerçevesinde kültürel çeşitliliğe saygı, hoşgörü, diyalog ve işbirliğinin uluslar arası düzeyde barış ve güvenliğin en iyi garantisi olduğunu teyit ederek,

Kültürel çeşitliliğin tanınması, insanlığın birlik bilinci ve kültürlerarası değişimin gelişmesi temelinde daha fazla dayanışma talep ederek,

Hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile kolaylaşan küreselleşme süreçleri her ne kadar kültürel çeşitlilik açısından bir güçlüğü temsil etmekle birlikte kültürler ve medeniyetler arası diyaloglar için yenilenen koşullar yarattığını dikkate alarak,

UNESCO'nun Birleşmiş Milletler sistemi içinde, zengin kültürel çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesini garanti altına almaya yönelik özel görev yönergesinin farkında olarak,

Aşağıdaki ilkeleri ilan edip ve işbu Beyanname'yi kabul etmiştir.

KİMLİK, ÇEŞİTLİLİK VE ÇOĞULCULUK

Madde 1- Kültürel çeşitlilik: insanlığın ortak mirası

Kültür, zaman ve mekân içerisinde çeşitli biçimler alır. Bu çeşitlilik insanlığı oluşturan grupların ve toplumların kimliklerinin özgünlüğünde ve çoğulluğunda yansıma bulur. Biyolojik çeşitliliğin doğa için gerekli olduğu kadar; değişim, yenilik ve yaratıcılık kaynağı olarak kültürel çeşitlilik de insanlık için gereklidir.

Madde 2- Kültürel çeşitlilikten kültürel çoğulculuğa

Giderek çeşitlilik arz eden toplumlarımızda; çoğul, çeşitli ve dinamik kültürel kimliklerinin yanı sıra birlikte yaşamak için de istekli olan insanlar ve gruplar arasında uyumlu bir etkileşim sağlamak esastır. Tüm vatandaşların dâhil

edilmesi ve katılımına dair politikalar; sosyal uyumun, sivil toplumun canlılığının ve barışın garantisidir. Bu şekilde tanımlanan kültürel çoğulculuk, kültürel çeşitlilik gerçeğine politik bir ifade sağlar. Demokratik çerçevenin olmazsa olmazı olan kültürel çoğulculuk, kamu yaşamını destekleyen yaratıcı kapasitelerin gelişmesine ve kültürel çeşitliliğe yardımcıdır.

Madde 3- Kalkınmada bir etken olarak kültürel çeşitlilik

Kültürel çeşitlilik herkese açık olan seçenekler yelpazesi sunar; sadece ekonomik kalkınma amaçlı değil, daha tatmin edici bir entelektüel, duygusal, ahlaki ve ruhsal varlık elde etmeye yönelik bir gelişimin de temel unsurlarından biridir.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE İNSAN HAKLARI

Madde 4- Kültürel çeşitliliğin garantisi olarak insan hakları

Kültürel çeşitliliği korumak, insan onuruna saygı duymaya bağlı etik bir zorunluluktur. Bu, insan hakları ve temel özgürlükleri, özellikle de azınlıklar ve yerli halklardan kişilerin haklarına dair bir taahhüt içerir. Hiç kimse, kültürel çeşitliliğe uluslar arası hukuk tarafından garanti altına alınan insan haklarını ihlal etmek için veya bu hakların kapsamını kısıtlamak için başvuramaz.

Madde 5- Kültürel çeşitliliğe ortam hazırlayan kültürel haklar

Kültürel haklar, evrensel, bölünmez ve birbirine bağlı olan insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Yaratıcı çeşitliliğin gelişmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 27. Maddesinde ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi'nin 13. ve 15. Maddelerinde tanımlandığı şekliyle kültürel hakların tam olarak uygulanmasını gerektirir. Bu nedenle, tüm kişiler kendilerini seçtikleri bir dilde, özellikle de kendi ana dillerinde ifade etmek ve çalışmalarını kendi seçtikleri dilleriyle oluşturup yayma hakkına sahiptir; tüm insanların kendi kültürel kimliklerine tamamen saygılı, kaliteli eğitim alma hakları vardır; ve tüm insanlar, kendi tercih ettikleri bir kültürel yaşama katılma ve insan hakları ve temel özgürlüklere tabi olan kültürel uygulamalarını sürdürme hakkına sahiptir.

Madde 6- Kültürel çeşitliliğe herkesin erişmesine doğru

Sözlü ve görüntülü düşüncelerin serbest dolaşımını garantiye alırken tüm kültürlerin kendilerini ifade edebilmesine ve kendilerini bilinir kılabilmelerine özen gösterilmelidir. İfade özgürlüğü, medya çoğulculuğu, çok dillilik, sanata, bilimsel ve teknolojik bilgiye dijital formda da dâhil olmak üzere eşit erişim ve tüm kültürler için ifade ve yayma araçlarına erişme olanağı, kültürel çeşitliliğin garantileridir.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE YARATICILIK

Madde 7- Yaratıcılığın kaynağı olarak kültürel miras

Yaratım, kültürel geleneğin kökleri üzerinde sürer; ancak diğer kültürlerle temas içinde gelişir. Bu nedenle miras, hemen her biçimiyle korunmalı, insan deneyimi ve özlemlerinin bir kaydı olarak geliştirilip gelecek nesillere aktarılmalı ve böylece yaratıcılık tüm çeşitleriyle teşvik edilip kültürler arasında gerçek bir diyalog telkin edilmelidir.

Madde 8- Kültürel mal ve hizmetler: benzersiz türde mallar/metalar

Günümüzdeki ekonomik ve teknolojik değişim karşısında, yaratım ve yenilik için geniş olanaklar açılırken, yaratıcı ürün arzının çeşitliliğine, yazar ve sanatçıların haklarının tanınmasına ve de sadece mal ya da tüketim malı olarak görülmemesi gereken; kimliğin, değerlerin ve anlamın taşıyıcısı olan kültürel ürün ve hizmetlere özel bir dikkat gösterilmelidir.

Madde 9- Yaratıcılığın katalizörleri olarak kültürel politikalar

Kültürel politikalar, bir yandan düşünce ve eserlerin serbest dolaşımını sağlarken diğer yandan çeşitlenmiş kültürel mal ve hizmetlerinin kendilerini yerel ve küresel düzeyde savunacak araçları içeren kültürel endüstriler yoluyla üretim ve yayılımını sağlayan koşulları da yaratmalıdır.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE ULUSLAR ARASI DAYANIŞMA

Madde 10- Dünya çapında yaratımı ve yayılımı güçlendirici kapasiteler

Mevcut dengesizlikler ve kültürel malların küresel düzeydeki değişimi karşısında, tüm ülkelerin özellikle gelişmekte olan ve geçiş sürecindeki ülkelerin ulusal ve uluslar arası düzeyde etkin ve rekabetçi kültür endüstrileri kurabilmeleri için uluslar arası işbirliği ve dayanışmanın güçlendirilmesi gerekir.

Madde 11- Kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum arasındaki ortaklıkları oluşturmak

Piyasa güçleri tek başına, sürdürülebilir insani kalkınma için anahtar niteliğindeki kültürel çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesini garanti edemez. Bu açıdan bakıldığında, özel sektör ve sivil toplumla ortaklık içindeki bir kamu politikasının üstünlüğü yeniden vurgulanmalıdır.

Madde 12- UNESCO'nun rolü

UNESCO, görev yönergesi ve işlevlerinin verdiği yetkiye dayanarak aşağıdaki sorumluluklara sahiptir:

- a) Bu Bildirge'de belirtilen ilkelerin çeşitli hükümetler arası kuruluşlar bünyesinde hazırlanan kalkınma stratejileriyle kaynaşmasını teşvik etmek,
- b) Devletler, uluslar arası resmî ve resmî olmayan organizasyonlar, sivil toplum ve özel sektörün kültürel çeşitlilikten yana kavramlar, amaçlar ve politikalar geliştirmek için bir araya gelebileceği bir referans noktası ve forum olarak hizmet etmek,
- c) Kendi yetki alanları içinde, bu Bildirge'yle ilişkili alanlarda standart belirleme, farkındalığı artırma ve kapasite geliştirme faaliyetlerini sürdürmek,
- d) Ana hatları bu Bildirge'ye eklenmiş olan Eylem Planı'nın uygulanmasını kolaylaştırmak.

(*) Çeviri, UTMK Kültürel İfadelerin Çeşitliliği İhtisas Komitesi Raportörü Yeliz Özyay tarafından İngilizce'den yapılmıştır.